

MEVLÂNA VE MEVLEVİLİK

(Başaralı 9. sayfada)
rılık diyemediler; sevgiliye bir kavuşma olarak nitelendirildiler, «Şeb-i-ârûs» yâni «Düğün gecesi» dediler...

Mevlâna, ölümü yok olmak değil de ebedi hayata kavuşma olarak görüyordu:

Ey an ki bizâdîd çu der merk

residid

İn zâden-i sanîst biyâzîd,

biyâzîd...

(Ey doğanlar, ölüm gelip çatınca ürkmeyin; bu da ikinci bir doğumdur. Doğun, doğun...)

Hayranları, böyle düşünen ve böyle söyleşen o ulu insanın ölümünü yalnız bir düşüncesi olarak benimsemekle kalmadılar. Onun fânî dünyadan ayrılışından yıllar sonra kurulan «Mevlevî» tarikatının bütün âyinlerinde de bu geceyi ihyâ ettiler.

MEVLEVİLİK...

Mevlâna Celâleddini Rumi, bütün ömrünü ilim ve tasavvufu meşgul olarak geçirmiş, hiç bir zaman bir şeyhlik iddiasında veya yolunda bulunmamıştı. Sadece kendisinden sonra geleceklere doğru yolu göstermeye çalışmıştı. Onlara bir ilham verebilmeye çaba göstermişti. Mevlâna'nın en yakın arkadaşı, daha doğru bir deyimle yardımcısı Çelebi Hüsamüddin idi. Koca mutasavvıfın görüşlerini, söyleşilerini yaymayı kendine borç bilen Çelebi Hüsamüddin bu arada Mevlâna'nın

merkadi üzerine türbeyi yaptırtan kişi de oldu. Mevlâna ne türbe istemişti, ne de kubbe. Ancak onun halkın gönlündeki emsalsiz sevgisi karşısında devlet kendini buna mecbur saymıştı. Onun merkadi üzerine, o göklere doğru fıskıran yeşil kubeli türbe dikildi. Kapısına ise Çelebi Hüsamüddin'in şu beyiti konuldu:

Kâ'bet-ül-uşşak bâsed in

makam

Her iki nâkıs âmed inca şud

tamam

(Bu mekân âşıkların Kâbe'sidir, buraya eksik gelen tamam olur) Selimoğlu Abdülvâhit adındaki sanatkâr da Türk Selçuk ağaç oymacılık sanatının bir şaheseri olan ceviz sandukayı yapmıştı. Bu sandukanın üzerinde Mevlâna'nın «Ölüm günü tabutum yürüyünce şu dünyanın derdiyle tasalanıyorum sanma» mânasındaki matları ile başlayan gazeli de işlenmişti.

Çelebi Hüsamüddin'den sonra babasının postuna oturan Sultan Veled bu postun babadan oğula kalacağı kaidelerini vazederken Mevlâna'ya inanları da bir tarikat altında topladı. Bu tarikatın adına «Mevlevîlik» denildi. Bu ocakta tam 46 yıllık bir irşat hayatından sonra Mevlevîliği de tam bir tarikat haline getirdi.

Bir «edep mektebi» olarak kabul edilen Mevlevîliğin kendine özgü bir takım örf, âdet, tâbir ve tâbirî ile teşkilâtı vardır.

«Mevlevî» olabilmek için her şeyden önce «çile çekmek» gerekirdi. Çile, 1001 gün süre ile mutfakta a-

ğır işlere koşulmakla başladı. Çilenin birinci devresi ayak hizmetleri görmekle geçer, sonra çirâğcılık (mumlarla meşgul olmak, şamdanları temizlemek), süpürgecilik (temizlik işleri), dış kandilciliği (dışardaki kandilleri yakmak, söndürmek), yatakcılık (yatakları yapmak), tahmişçilik (dibekte kahve dövücülüğü), samatacılık (sofra hizmeti), iç meydancılığı (kahve götürüp getirme), pazarcılık (alış-verişe gitme), dolapçılık (yemek kaplarının muhafazası), abricilik (helâ temizlemek), halifelik (gelenlere yol gösterme) devreleri başlar ve bu çile kazancı-lık dedelik payesine erişme ile üç yılın sonunda hitam bulurdu.

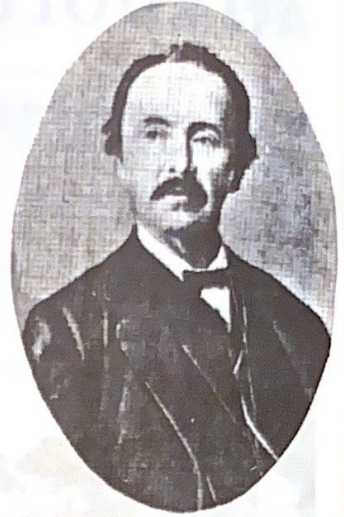
Bu çile devri boyunca dergâhta yatılırdı. Bu hizmeti bir gün aksatmanın çilesi yanardı. Ancak bu çile devri bittikten sonra Mevlevîliğe girilmiş olurdu. Bu çile devresini yaşamış olanlar ise sadece «Mevlâna muhibbi» olarak anılır, kendilerine hiçbir zaman Mevlevîlik payesi verilmezdi. Çile devresini tamamlayanlar ise Mevlevîlik sıfatıyla birlikte «Can» payesini de alırlardı. Çile devri sırasında çilekeşler musiki ve semâ çalışmalarına da tâbi tutulurlardı. Bu çile devresinin sonunda Can'lar tekke ve dergâha yeni gelen «Nevniyazı»larla meşgul olmak vazifesini üzerlerine alırlardı ayrıca.

Kendilerine «ihvan» diyen Mevlevîler yabancından «avam» olarak bahsediler. Şeyh ve dedeler için «Erenler» tâbirini kullanırlardı. «Yok» kelimesini kullanmazlar «Hakta» demekle iktifa ederler, «Hoşgeldin, hoşbulduk» yerine de «Aşkverdin», «Aşkaldın» kelimelerini kullanırlardı. Tok olduğunu belli etmek için «ganisiyim» diyen Mevlevî bir sürçilisanı tashih ederken «Gönül kalsın, yol kalsın» tâbirini kullanırdı. Bir Mevlevî, bir diğerine selâm gönderirken «Aşk-u-niyâz ederim» derdi.

Mevlevîlerin gerek dergâh içinde, gerekse dergâh dışında kendilerine özgü bir de giyiniş şekilleri vardı. Bu giysiler şunlardan ibaretti: Tennure (kırmalı eteklik), Fahir (Mevlevî külahı olup buna Sikke de denirdi), Nemed (siyah kuşak), Destegül (uzun kollu yelek), Arâkiye (dergâhta giyilen bir serpuş), Şebkülah (gece takkesi), Destar, Cüneyd, Şekerâviz (üç sarık türü), Tığibend (Tennurenin beline sarılan ince kuşak), Elifi nemed (Tığibend'in üzerine sarılan üç metrelik büyük kuşak)...

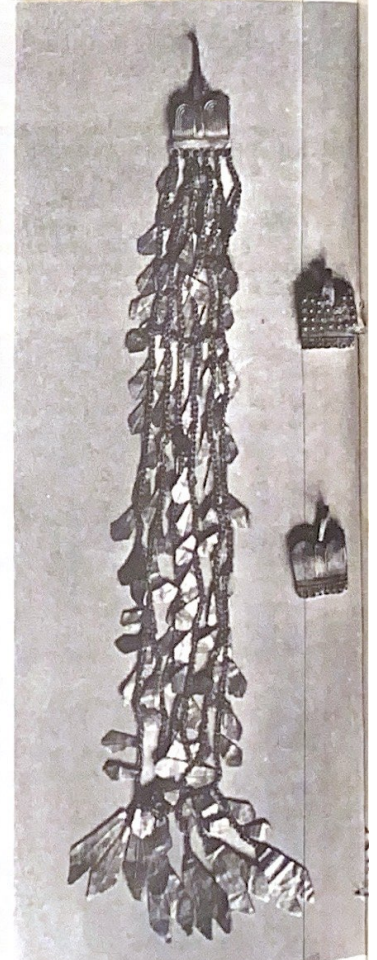
Mevlevîlerin toplantıları Şeyhleri Mevlevî usulü selâmlamakla başladı. Kıdem ve mevki sırasına giren Mevlevîler sağ ellerini sol omuzlarına koyup huşû içinde öne doğru eğilirken sağ ayağın başparmağını sol ayağın başparmağı üzerine koyarak ayak mühürlerlerdi. Herkes yerini aldıktan sonra kahveler içilir ve sükûta (mürakabeye) varılırdı. Kur'an-ı Kerim'den bir sûrenin okunmasını müteakip hep birlikte gülbank çekilirdi:

«Vakt-i şerifler hayrola, hayırlar felhola, şerler defola, kulûbi âşikin küşâd ola. Demler, safalar ziyade ola. Demi Hazreti Mevlâna sırrı Şems-i Tebrizi, Kerem-i Ali, hû diyelim hûl.» Mevlevîlik her şeyden önce bir münevverlik tarikatıydı. Edebiyat, şiir ve musiki ise bu tarikatın gıdasıydı. Bu nedenledir ki yüzyıllar boyu en ünlü şairler, en büyük besteciler bu tarikattan yetişmişlerdir.

İman Televizyon, Radyo, Basın ve Kültür Merkezlerinde bir süre önce, Truva'yı meydana çıkaran Schliemann'ın 150. doğum günü kutlandı. Schliemann, Truva'yı bulması ve meşhur hazineyi kaçırmayla ün kazanmış bir kişidir. Bu ismin Anadolu Arkeolojisi içinde büyük bir yeri vardır.

Yazan: D. Doğrucu

Truva hazinesinden arda kalanlar

Ünlü Türk düşünürü Mevlâna'nın 1274 tarihinde inşa edilen türbesi.

DOĞUMUNUN 150. YILINDA

SCHLIEMANN ve TRUVA HAZİNESİ

Alman yayın ve basın organları Schliemann için şöyle söylemişlerdir:

«Schliemann asla bir kaçakçı değildir. Çünkü bu hazineye karşılık Osmanlı İmparatorluğuna 50 Bin Frank ödemiştir.»

Bu Avrupa basın ve yayın organlarının lânse etmeye çalıştıkları yeni bir yoldur. Madalyonun bir de tersi var ki, sözü bile edilmemiştir. Schliemann ile Truva'nın hikâyesi ve korkunç gerçek şudur:

Schliemann hayata ilk atıldığı günlerde aklında herhalde ilkeri yüzyılların önemli bir şahsı olabileceği yoktu. Tarihe ve arkeolojiye meraklı olduğundan Homeros'u esas kaynaktan okur ve kafasına Truva'yı bulma fikrini yerleştirir. Bir destandan tarihi bir şehri bulabilmek çabası her insanın kolaylıkla başarabileceği bir iş olmadığından yaptığının övünmeye layık olduğunu inkâr edemeyiz. Buraya kadar hepsi iyi hepsi hoş. Bundan sonrası ise, Anadolu talanlarının en büyüklerinden biri, bir millî servetimizin kaçırılmasıdır.

Çanakkale'ye gelişi:

Schliemann Truva'yı bulmak için kalker Çanakkale yakınındaki Hisarlık mevkiine gelir. Karısı Sofia ile birlikte burada kazılar yapar. Niyeti

ve isteği, Truva Kralı Priamos'un dünyaca ünlü hazinesini bulmaktır. Çalışmaların devam ettiği bir gün öğle vaktine yakın bir zamanda işçinin vurduğu kazmanın altından sarı sarı bir şeyler parlamaya başlar. Schliemann derhal kazıyı «Bugün Sofia'nın doğum günü» diyerek tatil eder ve işçileri yollar. Karısı ile beraber işçilerin yokluğundan istifade ederek, hazineyi toplar ve işi de kapatarak Atina'ya gider. Neden sonra, olanlardan Osmanlı Hükümetinin haberi olur. O devirlerde İstanbul Müzelerinin başında yabancı bir müze müdürü vardır. İsmi Dr. Detmer olan bu zat yapılan haksızlığa tahammül edemiyerek Yunan Hükümeti aleyhine dava açtırır. İsteği, Schliemann'ın Truva'dan kaçırdığı hazinenin geri getirilmesidir. Mahkeme uzun süre devam eder. Neticede lehimize bir karar alınacakken Pağışaha baskı yapılır. Bir kaç parça eser ile 50 bin Frank tazminatı razı olunur. Böylece bir millî servetimiz de yaban ellere gider.

Hazineyi bundan sonra Schliemann'ın karısı Sofia'nın boynunda görmekteyiz. Uzun yıllar dünyanın en güzel kadını, Truvalı güzel Helen'in taktıklarını bu kez Sofia takar. Bunun ızdırabını bizler kadar her halde Güzel Helen de yattığı yerde nispetmiş olmalıdır. Hazine II. Dünya Harbine kadar Berlin'de kalır. Rusların Berlin'i işgalinden sonra ondan da bir haber alınamaz. Bugün nerede olduğu bilinmemektedir.

Bir defineciden farksız şekilde Truva'yı kazan, onu bir köstebek yuvasına çeviren Schliemann'ın ardından gelen ilim adamları bu çok önemli medeniyet merkezinin bilimsel izahı için çok uğraşırlar. Bin bir güçlüklerle yapı katlarını ayırırlar ve kesin olmayan tarihler verirler.

Ters değerlendirme:

Schliemann'ın Truva'da yaptığı işin esası budur. Bunu başka bir şekilde izaha kalkışmak «Tarihe takla attırmak» demektir. Eğer Schliemann bunu birisinden satın aldığı veya bulduğu zaman 50 bin Frank'ı öde-

Güzel Helen'in takıları Schliemann'ın karısı Sofia'yı süslerken

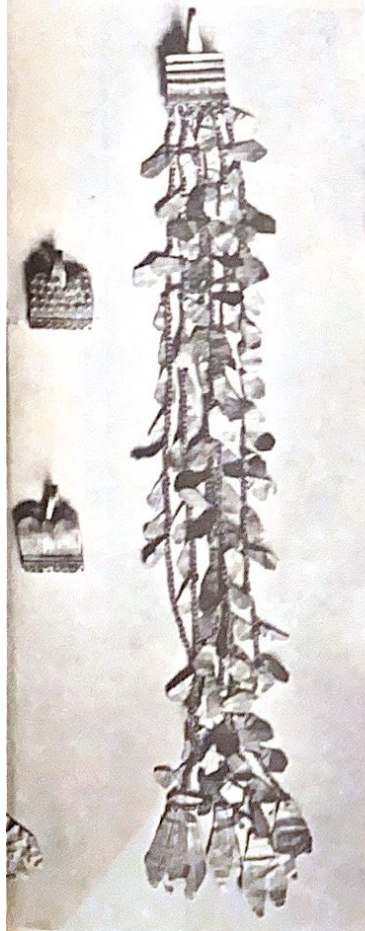

miş olsaydı, o zaman hakikaten satın almış olabilirdi. Alman basın ve yayın organlarının söylediği gibi o devrin kanunlarına göre de kaçakçı olmazdı. Fakat hazineyi bulup, Atina'ya kaçırdıktan sonra bir mahkeme neticesi tazminat olarak 50 bin Frank ödediğine göre, satın almıştı, denilemez. Bu düpedüz bir kaçakçılık olayıdır. Ödediği miktar da yaptığı suçun bedelidir, hazinenin değili. Bunu sadece hukukçular değil, aklı başı yerinde herkes kolaylıkla anlar ve düşünebilir.

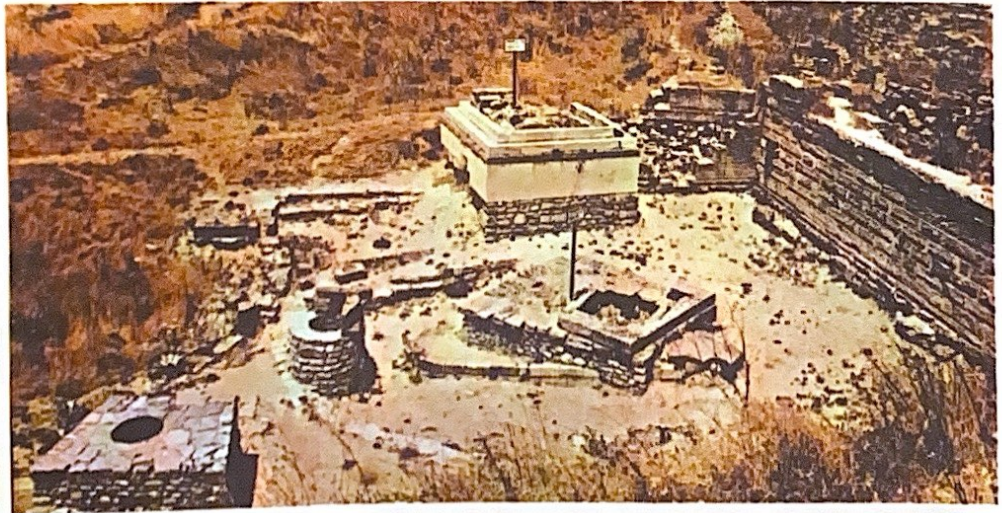
Peki, madem ki doğrusu böyle de niye yabancı basın ve yayın organları bunu ters açıdan anlatmaya çalışırlar. Herhalde, Anadolu'yu talan eden Schliemann ve diğer takipçilerini şirin göstermek isteğinde ol-

malarındandır, diyebiliriz. Çok yakında şöyle bir haber duyarsak şaşmayalım «Karl Humann kaçakçı değildir. O Bergama Zevs Sunağını Anadolu'dan söktürüp, Berlin'e getirdi, kurdurdu ama bu bir kaçakçılık olayı olmayıp bir alış-veriş işidir. Biz de size Soma Manisa tran yolunu yapmıştık» diyebilirler.

Fakat bir tren yolunun yapım ücreti hiç bir zaman dünyaca ünlü bir millî servetimiz değildi ve de olmamalıdır. Şimdiye kadar götürülenlerin hesapları böyle basit matematiksel yollarla verilmez. Bu yol yeni bir ödeme şekli de asla olamaz. Anadolu'dan götürdüklerini iade ettikleri takdirde bunların hesapları verilmiş ve defterleri ancak o zaman kapanmış olur.

(İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Büyük olaylara sahne olan Truva.